

Enguany, com cada vegada que el dia de Sant Jaume s'escau en diumenge, sentirem parlar de peregrinacions a Compostel·la. Els pelegrinatges al santuari compostel·là són un fet molt antic i característic de la història de la religiositat medieval. Són ben coneguts els diversos monuments literaris, artístics, folklòrics . . . , que testifiquen la universalitat d'una devoció i el fenomen rellevant de grans afluències humanes que -d'arreu d'Europa i especialment durant els anomenats "anys sants"- convergien a Galícia amb la intenció de venerar-hi les relíquies de l'apòstol sant Jaume.

Uns quants documents notarials inèdits, de finals del segle XIII, de l'Arxiu històric de la nostra ciutat, brinden la notícia curiosa i significativa de diversos conciutadans que, en vigílies d'emprendre llur pelegrinatge a Compostel·la, van fer testament en mans del notari manresà Jaume d'Arters:

El dia 20 de febrer de 1294, Bernat de Cases, "desitjant anar a sant Jaume de Galícia a implorar remei per a l'ànima i el perdó dels pecats" disposava la seva última voluntat, de la que nomenava marmessors Andreu de Castellsalí i Ramon de Prat. Conscient de la difícil empresa que iniciava, el testador precisa que, en cas de sobrevenir-li la mort durant el pelegrinatge, el seu cos sigui enterrat al mateix lloc de la defunció. Preveu diversos llegats monetaris a les esglésies de Santa Maria de Manresa i de Montserrat; també una lliura de cera a Sant Marçal de Reial. És curiosa la deixa que fa d'una cabessa de safrà a Elisenda, la seva esposa. (Prova de la importància que aleshores i especialment ací tenia el conreu d'aqueix bulb, molt usat en medicina i culinària).

Sis dies després, el 26 de febrer

Sant Jaume, vestit de peregrí (Seu de Manresa: retaule de l'Esperit Sant, obra de Pere Serra a 1393).

(3 calendes de març) eren tres pelegrins manresanes -Elisenda, vídua de Berenguer Ametller, Elisenda de Soldevila i Guillema Gironella- les que acudien a formalitzar testament davant del mateix notari. Els tres testaments són independents l'un de l'altre, però coincideixen en expressar llur motiu: el propòsit d'anar a sant Jaume de Galícia, "**ob remedium anime mee et in remissionem peccatorum meorum**" (deixem-ho així, en el seu text llatí decadent, que resulta més lapidari). Les tres dames devien ser riques, car en llur respectiu testament abunden els llegats per a totes les esglésies manresanes d'aquell temps (Santa Maria, Sant Miquel, Sant Martí, Sant Bartomeu, Sant Cristòfol) i diverses de la comarca (Viladordis, Sant Miquel i Santa Maria de Castellgalí, Sta. Magdalena de Vilomara); també, a Montserrat i a algun temple més llunyà, com Sant Jaume Salerm. No hi manquen els donatius per als "hospitals i cases de malalts" i per a les obres dels ponts de Manresa i de Vilomara. Na Elisenda Ametller es recordava també en el testament d'un tal Berenguer, "fill natural del meu fill Jaume Ametller", al qual deixava una cabessa de safrà, que

ella tenia a mitges amb F. de Sant Pere, prop de la Culla ("**apud Cuyam**").

L'any següent -1295-, el 4 d'abril, Jaume d'Arters autoritzava els testaments d'altres tres pelegrins manresans que es disposaven a fer camí cap a Compostel·la: Romeu de Montserrat, Berenguer Figuera i, l'esposa d'aquest, Guillemona. Tots tres devien fer el pelegrinatge junts. Quant al lloc de sepultura, coincideixen en demanar d'ésser enterrats al cementiri de Santa Maria de Manresa, "en el cas de poder retornar de dit pelegrinatge". Els llegats previstos són també nombrosos i comprenen una gran diversitat d'esglésies de Manresa i comarca, hospitals i altres obres pies. Citem l'exemple de Na Guillemona, muller de Berenguer Figuera, sabater, que preveia una deïxa de 18 sous per "a donzelles mairar".

Aquests documents, que il·lustren un capítol molt concret de la "petita història manresana" són en la seva modèstia una aportació interessant a la història general d'un fenomen religiós i cultural tan important com foren els pelegrinatges a Sant Jaume de Compostel·la durant els segles medievals.

MANRESA AL FINAL DE LA GUERRA CIVIL

Jordi Sardans

És una constatació i un fet evident la manca de qualsevol mena d'estudi sobre aquest període de la Història manresana. No hi ha articles en profunditat. Encara avui és difícil trobar les fonts documentals.

Si bé era comprensible que la dictadura franquista censurés tota mena de treball històric-científic o no científic, que no estigués d'acord amb els objectius i amb les tesis dels guanyadors, avui ja no ho és. Tot el que es faci per "recuperar la memòria col·lec-

tiva" -expressió que no ha estat més que això: una senzilla frase- serà poc. Avui ja no valen excuses.

Hi ha historiadors locals que prefereixen oblidar abans que explicar, i aquest no és pas el camí a seguir. Cal obrir forats per allà on sigui amb la finalitat d'esbrinar el passat. Sense ell és impossible comprendre el present i preveure el futur.

Si es va produir una guerra civil va ésser per unes causes ben determinades; fins ara, una bona part dels his-